

Criteria om NT2-lesmateriaal te beoordelen

Piet Van Avermaet

Voortdurend zijn we op zoek naar een lespakket dat een pasklare oplossing kan bieden voor een hele reeks onderwijsaspecten. Ook zoeken we koortsachtig naar het lesmateriaal dat als een maatpak past voor taalonderwijs aan anderstaligen. Nog los van het feit of het didactisch verantwoord is, kan je echter stellen dat het leermiddel dat een pasklare oplossing tracht te bieden, niet bestaat en vermoedelijk ook nooit zal bestaan. De klassituatie van elke lesgever is daarvoor meestal te specifiek, de gekozen thema's zijn niet voor elke doelgroep bruikbaar, en soms is een ontwikkeld lespakket vanuit geografisch oogpunt te plaatselijk gebonden. Bovendien is het een didactische misvatting te denken dat een lespakket voldoende oefenmateriaal kan bevatten. In een leermiddel kunnen hooguit enkele voorbeeldoefeningen zitten, maar die kunnen nooit toereikend zijn om iets echt vast te zetten, laat staan op communicatief niveau te verwerken. Je moet als leerkracht steeds op zoek gaan naar aanvullend oefenmateriaal.

Een lespakket mag geen doel op zich zijn, anders komt de transfer van de onderliggende taalvaardigheidsprincipes in het gedrang. Ze worden dan wel tijdens het gebruik van het lesmateriaal gehanteerd, maar er is geen enkele garantie inzake overdracht van deze principes naar andere vakken. Een lespakket daarentegen dat zo is opgebouwd dat het de gebruiker een aantal taalvaardigheidsprincipes in de vingers leert krijgen, biedt meer garanties voor de overdracht van deze principes naar andere vakken. Tegelijkertijd kan echter niet ontkend worden dat leermiddelen een belangrijk deel van ons onderwijs vormen. We voelen ons soms op drijfzand wanneer we de houvast van een taalpakket missen. Zonder een goed gestructureerd taalpakket zien we soms geen lijn meer in datgene wat we aanbieden. En zo'n *leerlijn* als leidraad hebben, is uiterst belangrijk.

We mogen ons echter niet blindelings laten leiden door het lesmateriaal, zonder na te gaan of de opbouw degelijk is en beantwoordt aan recente theoretische en didactische principes inzake NT2-onderwijs (zie verder: *doelstellingen*). De effecten van het gebruik van NT2-materiaal op de taalvaardigheid en het taalverwervingsproces zullen mede afhankelijk zijn van de mate waarmee ontwikkelaars met uitgangspunten voor taalonderwijs aan anderstaligen rekening houden.

In dit artikel¹ worden een aantal criteria aangereikt om lesmateriaal te beoordelen en om taalleermiddelen voor anderstaligen te vergelijken. Deze criteria worden in een 8-tal paragrafen puntsgewijs aangegeven. De vetgedrukte gedeelten zijn cruciale aandachtspunten, minimumvoorwaarden als het ware. De overige aspecten zijn meer wenselijke aandachtspunten. In een slotparagraaf wordt het merendeel van de onontbeerlijke voorwaarden nog eens geïnventariseerd.

Achtergronden

- Een optimale basis om een goed leermiddel te ontwikkelen, is een samenwerking tussen mensen vanuit verschillende disciplines. Wetenschappers (linguïstiek, pedagogiek,...), begeleiders en lesgevers kunnen elk vanuit hun vakgebied bijdragen leveren. Een lesgever kan de didactische en organisatorische aspecten in het oog houden. Een wetenschapper kan vanuit linguïstische hoek een bijdrage leveren. De begeleider kan de overdraagbaarheid van de taalvaardigheidsprincipes verwerkt in het ontwikkelde materiaal bewaken. Als je leermiddelen met elkaar vergelijkt, ga dan na wie bij de ontwikkeling ervan betrokken is.

- Wetenschappelijk onderzoek draagt bij tot de ontwikkeling van nieuwe en het aanscherpen van reeds bestaande linguïstische theorieën inzake T2-verwerving. **Het is belangrijk om na te gaan of materiaalontwikkelaars terugvallen op recente NT2-principes** (zie verder: *doelstellingen*).

- Wanneer je materiaal met elkaar vergelijkt, is het ook belangrijk om na te gaan of het ontwikkelde materiaal aansluit bij een empirische realiteit. Elk leermiddel heeft een doelgroep; doelstellingen; leerstofinhouden; ... voor ogen. **Heeft men voorafgaand aan de ontwikkeling van een lespakket onderzocht wat de behoeften van de betrokken doelgroep zijn; hoe bepaalde taalvaardigheden geoperationaliseerd kunnen worden; ...?**

- De betrouwbaarheid van een leermiddel neemt toe als het eerst is uitgetoetst. Prefereer een lespakket dat in een experimentele fase zijn bruikbaarheid heeft bewezen.

- De plaats van NT2-onderwijs en bijbehorend lesmateriaal in ons curriculum is niet voor iedereen even duidelijk. Voor de integratie van NT2 in het onderwijs kan het

soms aangewezen zijn dat een NT2-pakket aansluit bij een NT1-leermiddel of dat de ontwikkelaars met de inpasbaarheid van het materiaal in het curriculum rekening hebben gehouden.

Doelgroep / behoeften

- In principe heeft een materiaalontwikkelaar een bepaalde doelgroep voor ogen. **In eerste instantie is het belangrijk om na te gaan of de doelgroep voldoende duidelijk is omschreven:** leeftijd; voor anderstaligen of Nederlandstaligen of beide groepen; klassikaal, individueel of te gebruiken in kleine groepen; niveau en veronderstelde voorkennis.

- **Bovendien moet er nagegaan worden of het ontwikkelde materiaal beantwoordt aan de vooropgestelde doelgroep.** Om uiteenlopende redenen durft dit wel eens niet zo te zijn. Vanuit economische overwegingen gebeurt het wel eens dat de omschreven doelgroep van een lespakket al te ruim geformuleerd wordt. Beoordeel het materiaal grondig. Zo kan het zijn dat de woordenschat, de verhalen, de thema's, het prentmateriaal,... boven of onder de beoogde leeftijdsgroep zitten.

- **Afhankelijk van de gekozen doelgroep moet een materiaalontwikkelaar met specifieke linguïstische aspecten rekening houden.** In dit verband zijn de behoeften van de betrokken doelgroep belangrijk. Voor neveninstromers zijn die anders dan voor onderinstromers. De lijn van taalvaardigheden waarbinnen gewerkt wordt; de woordenschatlijn; de thematische lijn; ... zijn verschillend van doelgroep tot doelgroep.

- **Is er rekening gehouden met de specifieke etnische en culturele achtergrond van de doelgroep?**

Doelstellingen

ALGEMENE DOELSTELLINGEN

- Ook hier geldt dat een duidelijke omschrijving noodzakelijk is. Wanneer leerlingen of cursisten op hun taalvaardigheid getoetst zijn of je hebt zelf van hen een taalbeeld gemaakt, is het aangewezen een taalleermiddel te kiezen dat aansluit bij het taalvaardigheidsniveau waarrond gewerkt moet worden. **Duidelijk omschreven doelstellingen zijn dan ook onontbeerlijk.**

- De invoering van een NT2-leermiddel heeft tot doel om een positief effect op het taalverwervingsproces van anderstaligen te bewerkstelligen. Om enig effect te kunnen meten zowel op het niveau van tempo als van structuur van taalverwerving, zijn algemene doelstellingen essentieel. Zij moeten als referentiepunt voor het te toetsen effect fungeren.

- **De geformuleerde doelstellingen moeten hun vertaling vinden in het ontwikkelde materiaal.** Ga na of de vlag de lading dekt. Het gebeurt wel eens dat de discrepantie tussen algemene doelstellingen en materiaal groot is.

- **Doelstellingen moeten aansluiten bij de doelgroep die de materiaalontwikkelaar voor ogen heeft.**

- Vertrek bij de beoordeling van doelstellingen o.a. van de volgende **NT2-uitgangspunten**:

1. taalvaardigheid primeert op taalkennis

In het onderwijs wordt kennis overgedragen via taal. Het verwerven van deze kennisaspecten helpt de leerder verder om weer nieuwe kennis op te nemen en te verwerken. Wanneer echter de noodzakelijke taalvaardigheden ontbreken om de aangeboden kennis en informatie te begrijpen en te verwerken, raken zij hopeloos achter en

verkleinen hun kansen voor een goede integratie in de samenleving en op de arbeidsmarkt in het bijzonder.

In eerste instantie moet dan ook aan de vereiste taalvaardigheden gewerkt worden, zodat de leerder in verschillende situaties en omgevingen kan participeren. Voor kinderen en jongeren zijn dit schoolse taalvaardigheden die nodig zijn om in het onderwijs te kunnen participeren. Voor volwassenen gaat het om taalvaardigheden die vereist zijn in dagdagelijkse omgangssituaties en in specifieke situaties zoals de werkomgeving.

2. functionele aspecten gaan vooraf aan vormelijke

Uit het voorgaande punt vloeit voort dat de leerder in eerste instantie moet kunnen functioneren in zijn omgeving (school, werk,...). Als de taalvaardigheid van de leerder te beperkt is om algemene kennis te verwerven dan heeft het ook geen zin om systematisch aan de vorm van taal te werken (zinsleer, spelling,...), aangezien dit een taalkennisaspect bij uitstek is. Bovendien is de leerder met de kennis van deze vormelijke aspecten niets als hij onvoldoende taalvaardig is om deze te begrijpen en te gebruiken.

3. receptie gaat vooraf aan productie

In een natuurlijk taalverwervingsproces zien we dat receptie steeds vooraf gaat aan productie. Een leerder leert eerst een taal begrijpen voor hij ze gaat gebruiken. Deze twee processen lopen in principe nooit parallel. Tussen het begrijpen van talige aspecten en die kunnen gebruiken ligt soms een periode van maanden. Het is voor de meeste leerders bovendien cognitief te belastend wanneer het receptieve en produktieve proces gelijk lopen. Zowel in het mondelinge als schriftelijke taalaanbod ten aanzien van veel leerders zien we echter dat deze twee processen al te veel parallel lopen. Te snel wordt er van de leerder gevraagd om de aangeboden taal te gebruiken. Neem als voorbeeld woordenschat: voordat de leerder de tijd heeft

gehad om de aangeboden en gesemantiseerde woordenschat vast te zetten in het geheugen moet hij er al allerlei zinnen mee maken (zie verder: *leerstofopbouw*).

4. klemtoon op schoolse taalvaardigheid

Dit uitgangspunt is met name van belang bij kinderen en jongeren die onderwijs lopen. Anderstaligen hebben die taalvaardigheden nodig die vereist worden om op school te kunnen functioneren. De kennis die leerlingen nodig hebben om door te stromen en die tot emancipatie kan leiden, wordt overwegend op school aangeboden. Vandaar dat zij ook die schoolse taalvaardigheden moeten verwerven.

5. aandacht voor woordenschat en taalfuncties

De kennis van een aantal grammaticale structuren geeft de leerder de mogelijkheid om die toe te passen. Het is echter niet aangewezen allerlei grammaticale structuren aan te leren en te oefenen wanneer de leerder over onvoldoende of geen woordenschat beschikt om deze grammaticaregels op toe te passen. Je hebt als metselaar niets aan de kennis van het maken van mortel als er geen bakstenen voorhanden zijn. Woordenschat moet dus prioritaire aandacht krijgen. Woorden begrijpen en kennen geeft de leerder de kans om informatie en instructies te begrijpen. Bovendien leert hij via de kennis van woorden steeds nieuwe woorden bij.

Naast de nood aan woordenschat om te kunnen functioneren in de school-/werkomgeving zijn ook taalfuncties van prioritaair belang. Een voorbeeld van een complexe taalfunctie in het onderwijs is een tekst kunnen samenvatten. Het beheersen van deze functie kan men niet plots van de leerling eisen, maar moet stapsgewijs geoefend worden. Kinderen moeten dus eerst minder complexe taalfuncties verwerven die op deze complexe functie voorbereiden. Denk maar aan een verhaal stapsgewijs en chronologisch kunnen weergeven (verbaal of non-verbaal) of de centrale betekenis van

een verhaal kunnen vertellen. Associaties kunnen maken is een andere complexe taalfunctie. Ook die moet stapsgewijs geoefend worden van minder complex naar complex. Als leerlingen deze taalfunctie niet verworven hebben, kunnen ze bijvoorbeeld geen associaties tussen tekstgedeeltes leggen. Associaties kunnen maken is nochtans een veel voorkomende vaardigheid die bij verschillende tekstopdrachten als gekend verondersteld wordt.

6. mondelinge vaardigheden gaan vooraf aan schriftelijke

Al te vaak kan vastgesteld worden dat tegelijkertijd aan mondelinge en schriftelijke vaardigheden gewerkt wordt. Net zoals bij receptie en produktie is het op hetzelfde moment werken aan deze twee vaardigheden cognitief te belastend. Bovendien geldt ook hier dat in een natuurlijk taalverwervingsproces mondelinge vaardigheden eerst verworven worden en pas later schriftelijke. Geef de leerder de tijd om datgene wat mondeling is aangeboden ook eerst te verwerken.

7. interactie en communicatieve vaardigheden staan centraal

Voor een taalleerder is het belangrijk om met anderen te kunnen communiceren vanuit een sociaal, emancipatorisch en integratief oogpunt. Maar dit is even belangrijk vanuit linguïstisch oogpunt. Een goed taalleermiddel moet voorzien in allerlei activiteiten die de interactie tussen lesgever en leerder, en tussen leerders onderling maximaliseren en optimaliseren. Goede interactie-activiteiten verhogen de hoeveelheid taalaanbod ten aanzien van de leerder. Van de meest recente taalverwervingstheorieën weten we dat frequent en contextgebonden taalaanbod in positieve zin bijdraagt tot het taalverwervingsproces. Naast taalaanbod is ook produktie een component van interactie. Mogelijkheden tot produktie zijn voor de taalleerder essentieel. Op die wijze kan hij datgene wat hij verworven heeft, ook leren gebruiken. Hij kan de hypothesen die hij op

basis van het taalaanbod heeft gevormd, toetsen. In een interactie-proces kan op de produktie van de leerder verbaal gereageerd worden. Een systematische positieve feedback geeft de leerder de kans zijn hypothese bij te stellen.

- De vooropgestelde doelstellingen moeten zoveel mogelijk aansluiten bij het reguliere curriculum. Ze hebben aandacht voor de vaardigheden die in de school vereist worden, houden rekening met de gewone klas-situatie en trachten daar zoveel mogelijk aansluiting bij te vinden. Bovendien zijn ze gericht op een optimale participatie in het onderwijs.

SPECIFIEKE DOELSTELLINGEN

- Er bestaan leermiddelen waarin soms maar een paar algemene - meestal vage - doelstellingen zijn terug te vinden. **Een goed NT2-pakket moet per lesonderdeel goed geformuleerde en concrete doelstellingen bevatten.**

- Deze doelstellingen vormen de basis voor de concretisering van een eerder ontwikkelde taalvaardigheidslijn. Zo'n **masterplan** moet terugvallen op de gekozen doelgroep en de behoeften die voor die doelgroep gelden.

- Concrete taaldoelstellingen moeten aandacht hebben voor de verschillende vaardigheden van taal, rekening houdend met de principes die reeds in de algemene doelstellingen zijn aangestipt.

Leerstofopbouw en leerinhoud

LEERINHOUD

- Wanneer een NT2-leermiddel tot doel heeft leerlingen zo optimaal mogelijk te

laten functioneren in het schoolse gebeuren (of werknemers in een bedrijf,...) dan moet de gekozen leerstof die vaardigheden om te kunnen participeren, bevatten. **De leerinhoud moet aansluiten bij de geformuleerde doelstellingen.**

- **Rekening houdend met behoeften, doelgroep en doelstellingen is de selectie van leerinhouden uiterst belangrijk.**

- Bij het criterium *algemene doelstellingen* stelden we reeds dat er prioritaire aandacht naar woordenschat en taalfuncties moet gaan. Wanneer woordenschat en taalfuncties centraal staan, moet in het leermiddel duidelijk aangegeven zijn hoe die zijn geselecteerd. **Met andere woorden welke selectie-criteria zijn gehanteerd en/of op welke woordfrequentie- of taalfunctielijsten heeft men zich gebaseerd?**

- Een ander belangrijk criterium bij het vergelijken van NT2-leermiddelen is de mate van contextgebondenheid. **Het taalaanbod moet in een zinvolle context ingebed zijn.**

- **De aangeboden leerinhouden moeten regelmatig herhaald worden.**

- Taal en cognitie ontwikkelen zich bij kinderen in een normaal verwervingsproces vrij parallel. Bij anderstaligen lopen het cognitieve en het NT2-ontwikkelingsniveau meestal niet parallel. Bijvoorbeeld een anderstalige leerling die in het tweede leerjaar van de lagere school zit, staat in zijn cognitieve ontwikkeling verder dan in zijn NT2-taalvaardigheidsontwikkeling. Bij het vergelijken van verschillende NT2-leermiddelen is het belangrijk te kijken naar de relatie tussen de gekozen leerinhouden en het cognitief ontwikkelingsniveau van de beoogde doelgroep. Zo is het perfect realiseerbaar om een interessante tekst aan te bieden aan anderstalige leerlingen van 14 jaar, die zowel inhoudelijk als naar begripsniveau op hun niveau staat.

LEERSTOFOPBOUW

- Ga na of het materiaal in losse lessen is uitgewerkt, of het leermiddel enkel wat ideeën en aanwijzingen geeft, of het daarentegen thematisch is opgebouwd. **Een goed NT2-leermiddel zou bij voorkeur thematisch-cursorisch moeten zijn.** Thema's moeten aansluiten bij de leefwereld van kinderen. Bovendien moet een goed NT2-leermiddel cursorisch opgebouwd zijn.

- Alle taal oefeningen, woordenschat, grammaticale constructies,... die in het leermiddel aanwezig zijn, moeten verwerkt worden in een lijn die van makkelijk naar moeilijk gaat.

- De gekozen leerinhouden moeten de vooropgestelde taalvaardigheden op een gestructureerde wijze oefenen. **In de leerstof moet een duidelijke chronologische lijn zitten, een opbouwende moeilijkheidsgraad.** Schoolse taalvaardigheden die makkelijk zijn of frequent voorkomen, komen eerst aan de orde.

- **Bij het ordenen van de in te oefenen taalvaardigheden moet uitgegaan worden van een procesmatige benadering.** Zo moet er bij woordenschat eerst een fase zijn waarin woorden in een goede context worden aangeboden. Daarop moet een semantiseringsfase volgen (de betekenis van het woord duidelijk maken). Die moet dan weer gevolgd worden door een consolideringsfase (zorgen dat het woord vastgezet wordt bij het leerder).

- Een leermiddel kan kiezen voor een lineaire of voor een cyclische benadering. Bij een *lineaire* ordening wordt elk item uitputtend en volledig behandeld en pas dan wordt naar een volgend item overgestapt. Er wordt meestal niet van een opbouwende lijn in moeilijkheidsgraad uitgegaan. Bij een *cyclische* ordening worden die aspecten die het makkelijkst verworven worden, eerst behandeld. Tegelijkertijd wordt er dus een

deelaspect van meerdere items aangepakt. In een volgend thema komt een ander deelaspect van dezelfde items aan bod. Bij een cyclische ordening wordt meestal wel van een cursorische lijn uitgegaan. **Het verdient de voorkeur te opteren voor een cyclische benadering.** Het principe van herhaling is zo automatisch ingebouwd en verschillende leerlijnen kunnen geïntegreerd aangeboden worden.

ANDERE ASPECTEN

- **Het ontwikkelde lesmateriaal moet intercultureel van aard zijn.** Dat mag zich niet beperken tot een paar andersklinkende namen of tekeningen/foto's van personen die een andere huidskleur hebben. De gekozen thema's en lesonderwerpen moeten intercultureel uitgewerkt worden. Dat betekent dat bij de keuze van teksten, verhalen, liedjes,... zowel de overeenkomsten als de verschillen tussen verschillende culturen aan bod moeten komen. Vanuit cognitief oogpunt moet intercultureel uitgewerkt NT2-materiaal bijdragen tot de informatie-overdracht van verschillen en overeenkomsten. Vanuit affectief oogpunt moet het materiaal bijdragen tot het leren aanvaarden van de waarden en normen van iemand met een andere culturele achtergrond, en het leren relativeren van de waarden en normen van iemands eigen cultuur. Vanuit attitudeel oogpunt moet het materiaal activiteiten aanreiken, opdat men een attitude leert aannemen die er toe bijdraagt de eigen culturele en talige waarden te relativeren en die van anderen positief te benaderen. Bij dit laatste denken we aan een bijdrage tot anti-racistisch onderwijs.

- De principes zoals hierboven geschetst, gelden niet alleen voor NT2-leermiddelen, maar hebben uiteraard ook betrekking op alle andere lesmaterialen.

Lesverloop

- Beoordeel het stramen van de uitgewerkte lessen.
- Een lesverloop kan soms vrij steriel en vastomlijnd zijn of het kan creatieve alternatieven bieden. De gekozen lijn moet aansluiten bij algemene en specifieke NT2 onderwijsprincipes (zie *achtergronden en doelstellingen*) en bij de geëigende manier van lesgeven van elke leerkracht.

Instructie/handleiding

- Ga in eerste instantie na of er een handleiding aanwezig is.
- Ga na of de handleiding van een degelijke inhoudstafel is voorzien, dan wel of die tot een kort inleidend hoofdstukje van het leermiddel is herleid.
- Is de structuur van de handleiding duidelijk? Zijn de voornoemde onderdelen achtergrondinformatie, behoeften, doelgroep, doelstellingen,... overzichtelijk omschreven?
- Is de handleiding uitsluitend algemeen van aard of zijn er per les instructies voorzien?
- Bevat de handleiding voldoende didactische en organisatorische aanwijzingen?
- Is de discrepantie tussen handleiding en lesmateriaal niet te groot? De inhoud en vormgeving van het uitgewerkte lesmateriaal beantwoordt niet altijd aan de doelgroepomschrijving, de doelstellingen, de linguïstische uitgangspunten,... zoals die beschreven zijn in de handleiding. Zo kan bijvoorbeeld in een handleiding aangegeven worden dat men van een functioneel-notionele benadering uitgaat terwijl het uitgewerkte lesmateriaal eerder grammaticaal van aard is.

- Geeft de handleiding tips voor het gebruik van ander materiaal? Denk maar aan taalspelletjes, prentenboeken,...

- Is de handleiding gebruiksvriendelijk? Is er een goede verwijstructuur naar het lesmateriaal voorzien?

Organisatie en werkwijze

BEGINSITUATIE

- Ga na of de materiaalontwikkelaars een **aanvangsniveau van taalvaardigheid aangeven**: **neveninstromers**, beginnende sprekers van het Nederlands, halfgevoerden, gevorderden, ...
- Het is essentieel om weten welke de **talige beginsituatie van de leerlingen of cursisten moet zijn om een leermiddel te kunnen selecteren**.
- Toets de mate van samenhang tussen het door de makers vooropgestelde aanvangsniveau en het ontwikkelde materiaal. Het zou wenselijk zijn mochten de makers van een lespakket een diagnostisch toetsinstrument ontwikkeld hebben om na te gaan of het geselecteerde leermiddel aansluit bij de beginsituatie van de leerlingen of de cursisten.

WERKVORMEN EN ORGANISATIE

- Afhankelijk van de opdracht die je als leerkracht hebt, moet je nagaan of het materiaal gemaakt is voor klassikaal gebruik, voor kleine groepen of om individueel mee te werken. Meestal worden er activiteiten aangeboden voor meer dan één niveau binnen een groep. Bekijk welke van de hier aangegeven groepsvormen het meest frequent voorkomt.
- Bij het vergelijken van NT2-leermiddelen is

een volgend criterium de mate van creatief gebruik van verschillende werkvormen. **De beoogde taalvaardigheden moeten op een speelse en natuurlijke manier worden geoefend. Denk aan taalspelletjes, korte dialogen, beeldverhalen, luisterspelletjes,...** Bovendien moeten de gekozen werkvormen passend zijn voor de te oefenen taalvaardigheden.

- De geselecteerde en uitgewerkte werkvormen moeten motivatieverhogend werken. Een leuke oefening, een aangename werkvorm, een tekst die de leerder boeit, materiaal dat aansluit bij de interesses van de leerder zullen motiverend werken. Er zal dan met meer enthousiasme aan de oefeningen en de tekst gewerkt worden. Een verhoogde motivatie kan een positief effect hebben op het proces van taalverwerving.

- Bij de geselecteerde werkvormen moet er een onderscheid gemaakt worden tussen receptief- en productiefgerichte activiteiten. Afhankelijk van het taalvaardigheidsniveau van de leerder zal het receptieve (begripsmatige) of het productieve het meest beklemtoond moeten worden. Oefeningen met aandacht voor de receptieve taalvaardigheid gaan steeds vooraf aan oefeningen die de productieve taalvaardigheid oefenen.

- Vergelijk de leermiddelen ook op de differentiatievormen die worden voorgesteld. **Een goed NT2-pakket zou schoolinterne en klasinterne differentiatie-mogelijkheden moeten bieden.** Er moet differentiatie voorzien worden op het niveau van taalvaardigheid, cognitieve moeilijkheidsgraad, organisatie, leerstijl, autochtonen/allochtonen.

EVALUATIEVORMEN

- Vergelijk leermiddelen op de aanwezigheid van evaluatiemomenten. **Een systematische evaluatie is noodzakelijk om te toetsen of de vooropgestelde doelstellingen bereikt zijn.**

- Ga na welke evaluatievormen worden gebruikt. Die moeten ook receptief en productief van aard zijn, aansluitend bij de werkvormen.

Vormgeving/presentatie/ lay-out

- **NT2-materiaal zou als doel moeten hebben de taalvaardigheid van leerlingen of cursisten te vergroten en de motivatie te prikkelen.** Uitgewerkt materiaal moet dan ook aantrekkelijk en nuttig zijn.

- Visueel materiaal moet de inhoud ondersteunen. De prenten, foto's,... moeten echter duidelijk zijn en mogen geen aanleiding tot verwarring geven.

- Tekeningen moeten een eigentijdse stijl hebben.

- Het materiaal moet stevig zijn en verzorgd uitgegeven.

- De handleiding en het leerlingenmateriaal moeten praktisch en overzichtelijk zijn. De lay-out moet verhelderend werken en de inhoud moet goed aangegeven zijn.

- Het audio-visuele materiaal moet eveneens duidelijk zijn. Als er cassettebandjes bij zijn, beluister ze dan om kwaliteit en begrijpelijkheid na te gaan.

Minimumvoorwaarden voor een goed NT2-leermiddel:

EEN SAMENVATTING

- Een goed NT2-leermiddel moet zich baseren op de meest recente linguïstische theorieën inzake T2-verwerving. Dit houdt in dat van de volgende NT2-uitgangspunten moet vertrokken worden:

- * taalvaardigheid primeert op taalkennis;
- * functionele aspecten gaan vooraf aan vormelijke;
- * receptie gaat vooraf aan taalproductie;
- * klemtoon op schoolse taalvaardigheid;
- * met daarbinnen aandacht voor woordenschat en taalfuncties;
- * mondelinge vaardigheden gaan vooraf aan schriftelijke;
- * interactie en communicatieve vaardigheden staan centraal.

- Het lesmateriaal moet voor een duidelijk omschreven doelgroep ontwikkeld zijn. Het moet met de etnische en culturele specificiteit van de beoogde doelgroep rekening houden. Het ontwikkelde materiaal moet bovendien aansluiten bij de behoeften van de vooropgestelde doelgroep.

- Doelstellingen (zowel algemene als specifieke per les) zijn een essentiële voorwaarde voor een goed leermiddel. Zij moeten terugvallen op voornoemde NT2-principes. Met name de specifieke doelstellingen moeten de eerste stap zijn in de concretisering van taalvaardigheidslijnen.

- De leerinhoud van een NT2-pakket moet aansluiten op de eerder geformuleerde doelstellingen.

- Selectie en ordening zijn twee belangrijke aspecten bij de ontwikkeling van een les-pakket. De ontwikkelaar moet duidelijk aangeven welke criteria voor de selectie en ordening van de leerinhoud zijn gehanteerd. Met andere woorden volgens welke criteria zijn woordenschat, taalfuncties, ... geselecteerd en geordend? In eerste instantie moeten de behoefte en de leeromgeving van de leerder als voornaamste selectiecriteria gebruikt worden. Op het niveau van ordening van taalvaardigheden moet uitgegaan worden van een procesmatige benadering. Een goed NT2-leermiddel zou bij voorkeur thematisch-cursorisch moeten zijn.

- Het taalaanbod in een NT2-pakket moet

in een zinvolle context ingebed zijn.

- De leerinhouden die aangeboden worden, moeten regelmatig herhaald worden.

- Het ontwikkelde lesmateriaal moet duidelijk intercultureel zijn.

- Een leermiddel moet van een welbepaald aanvangsniveau uitgaan en dit ook aangeven. Kijk ook of het in overeenstemming is met het ontwikkelde materiaal. In het algemeen kan trouwens gesteld worden dat het belangrijk is om te kijken of er geen te grote discrepantie is tussen wat de handleiding zegt en hoe het concrete materiaal is ontwikkeld.

- Een goed NT2-pakket moet een aantal evaluatievormen hanteren om na te gaan of de aangeboden taalvaardigheden verworven zijn.

- Een goed NT2-pakket moet zowel school-interne als klasinterne differentiatiemogelijkheden bieden.

Piet Van Avermaet
Steunpunt Nederlands als Tweede Taal
Blijde Inkomststraat 7
3000 Leuven

Noot

1. Deze tekst is een aangepaste versie van een eerder verschenen artikel over dit onderwerp:

Van Avermaet Piet: Aandachtspunten om leermiddelen te vergelijken. Een keuzewijzer. In: *Gids voor het Basis-Onderwijs*, Wolters Samsom, 1991.